

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

METK

Maaelu
Teadmuskeskus

Veised, karjatamine, kliima ja looduslikud ökosüsteemid: seosed evolutsioonist poliitikateni

Aveliina Helm

Tartu Ülikool

Kliimaministeerium

4. oktoober 2024

Lihaveisekasvatuse konverents

TARTU ÜLIKOOL

FutureScapes

KLIIMAMINISTEERIUM

Antropotseeni väljakutsed

Elurikkuse kriis

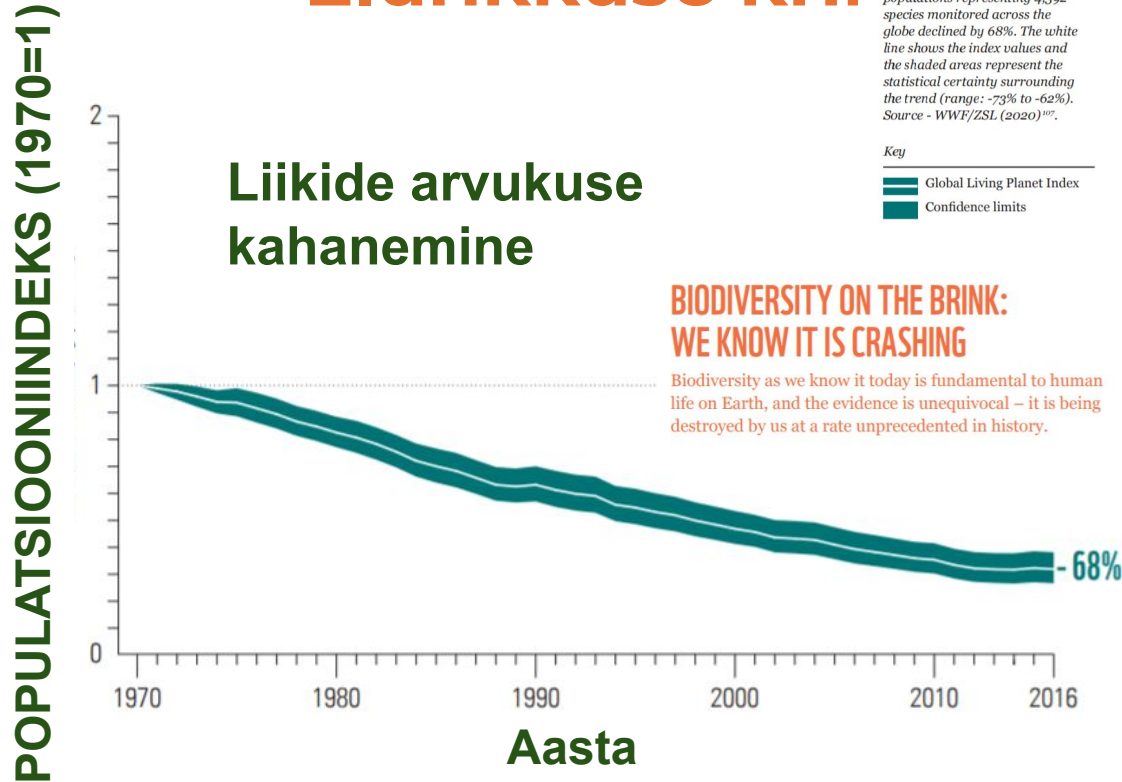
Figure 1: The global Living Planet Index: 1970 to 2016
Average abundance of 20,811 populations representing 4,392 species monitored across the globe declined by 68%. The white line shows the index values and the shaded areas represent the statistical certainty surrounding the trend (range: -73% to -62%).
Source - WWF/ZSL (2020)¹⁰⁷.

Key
Global Living Planet Index
Confidence limits

Liikide arvukuse kahanemine

BIODIVERSITY ON THE BRINK: WE KNOW IT IS CRASHING

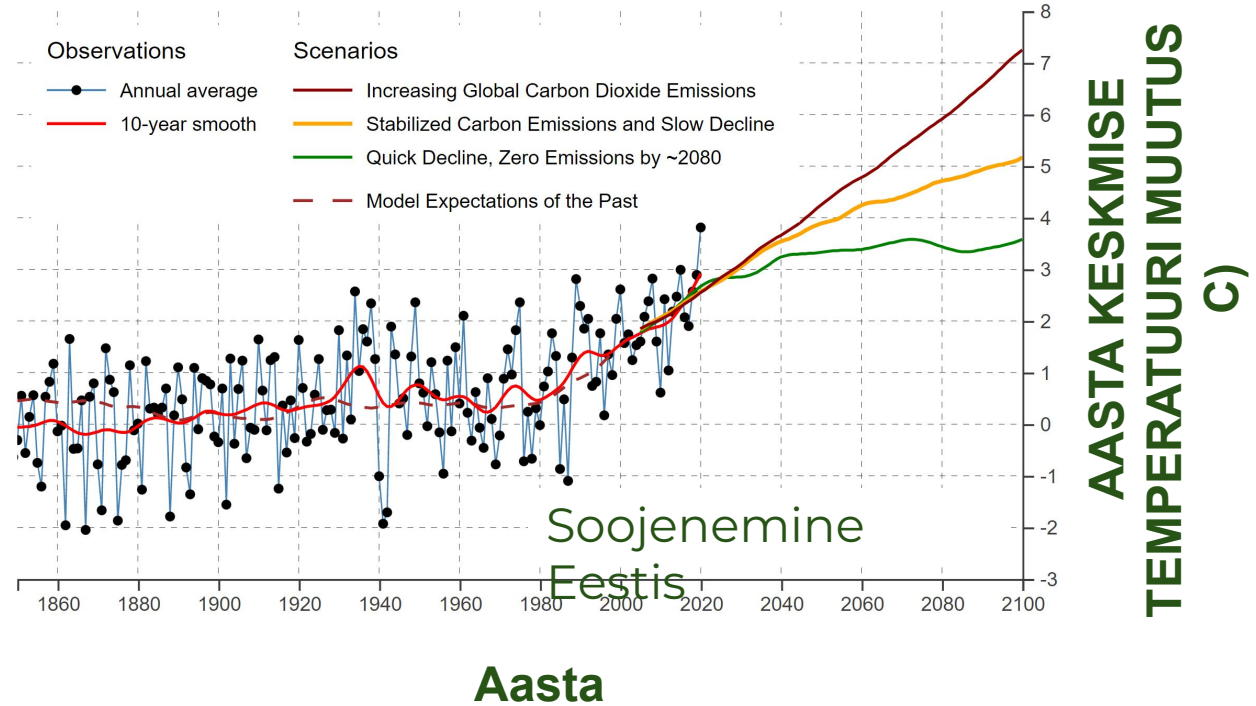
Biodiversity as we know it today is fundamental to human life on Earth, and the evidence is unequivocal – it is being destroyed by us at a rate unprecedented in history.

Otsesed tegurid

Elupaikade kadu, liikide ülekasutus, kliimamuutus, saaste, invasiivsed liigid

Kliimamuutus

Otsesed tegurid

Emissioonid fossiilkütuste põletamisest
Emissioonid maakasutuse muutusest ja biosfääri degradatsioonist
Maa taimkatte ja ookeani sidumisvõime kahanemine

Living Planet Report 2020

Steffen et al. 2015, BerkeleyEarth.org

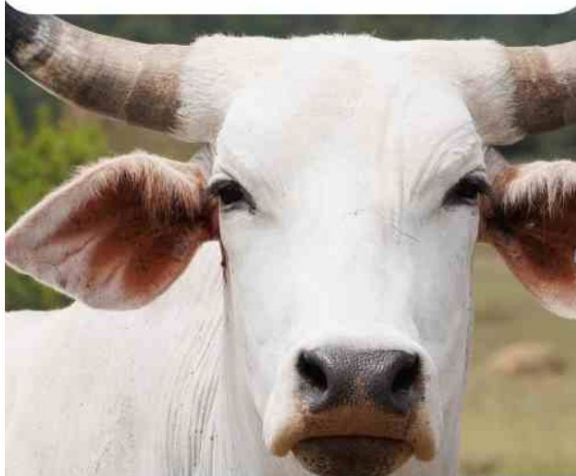

Karjatamine, kliima ja keskkond

- Vastandlikud mõjud, tuline diskussioon
- Karjatamine globaalselt 77% põllumaj. kasutuses maad
- Metaaniheitmed veistelt
- Maa ja metsade muutmine karjamaadeks
- Mulla degradeerumine ja süsiniku kadu (kõrbestumine) - 262 miljonit hektarit ülekarjatamise tõttu
- Vee- ja energiakasutus (USA)
- Lämmastikuühendite heitmed väetistest ja sõnnikust (Holland)

Good Cow **Bad Cow**

"Nothing in Biology Makes Sense Except in the Light of Evolution"

1973. aastal ilmunud essee evolutsioonibioloogilt Theodosius Dobzhansky'lt

Ökosüsteemide evolutsiooniline pärand

Tänapäevased

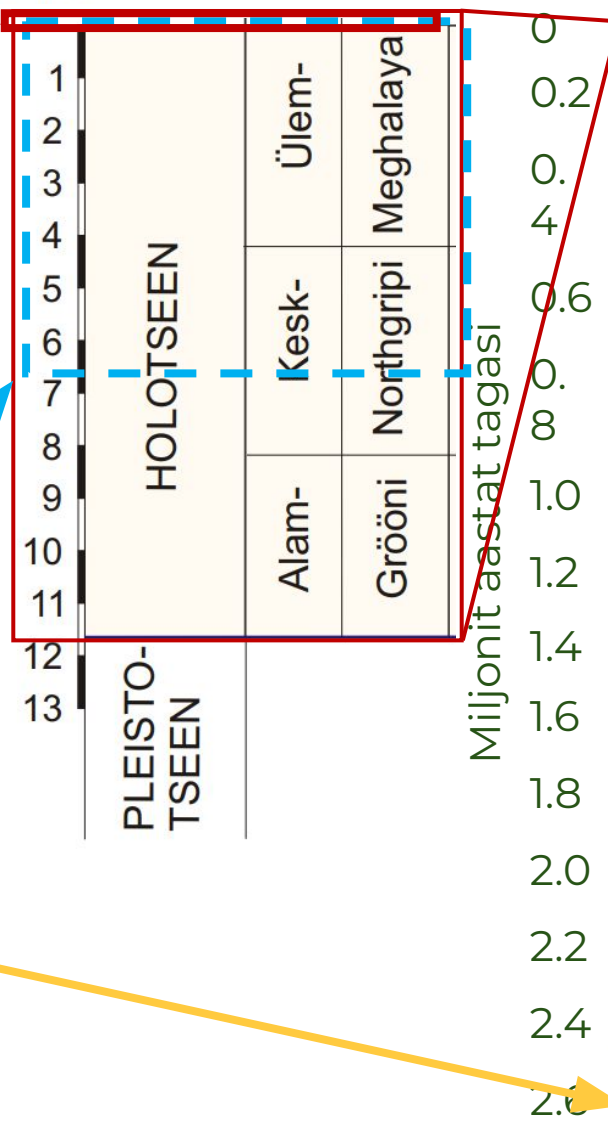
Põllumajandu

Kullerkupp ja kullerkupukärbes

Aeg kal. tuh. a

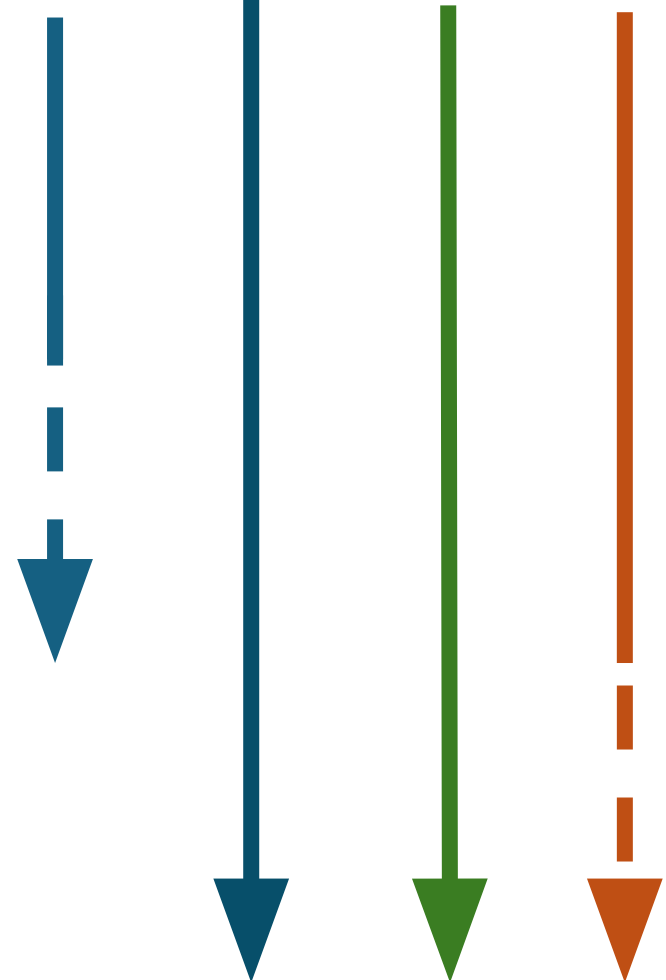

Ajast Ajastik

Jäätumis

Hetkel eksisteerivad liigid

Imetajad Mardikad Puud Soontaimed

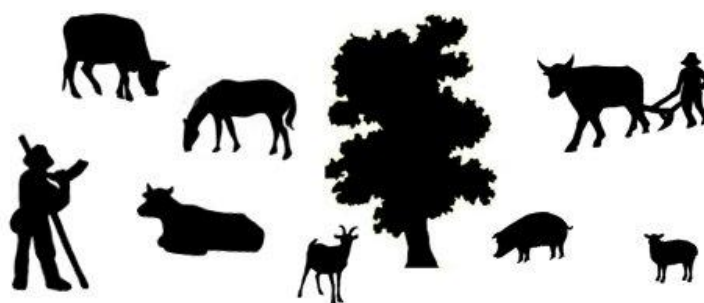
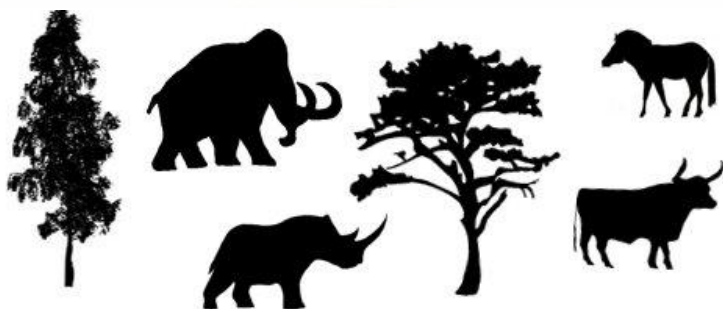
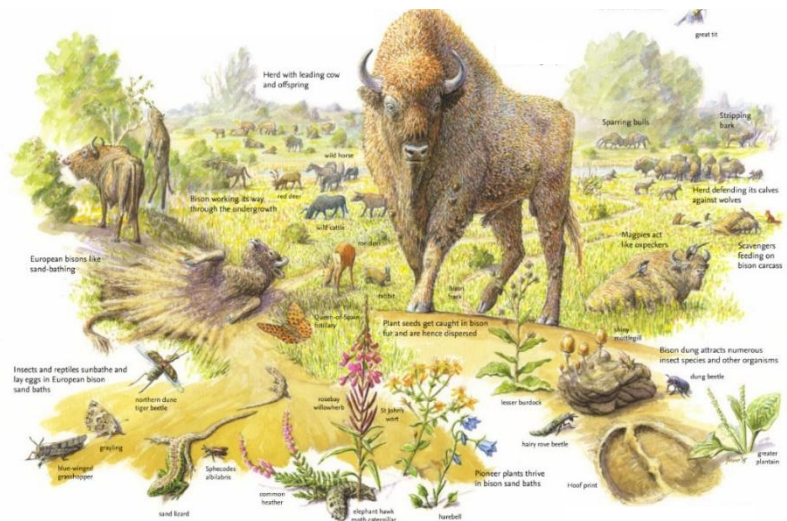

Galetti et al. 2018; Hang et al. 2019

>20 miljonit aastat

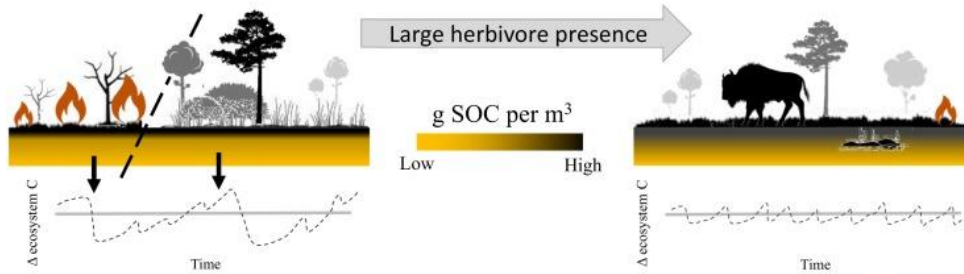
ca 6000 aastat

100 aastat

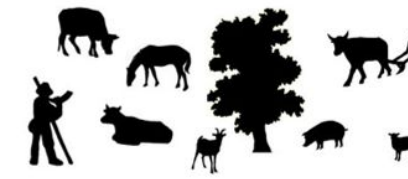
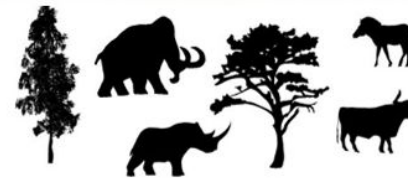
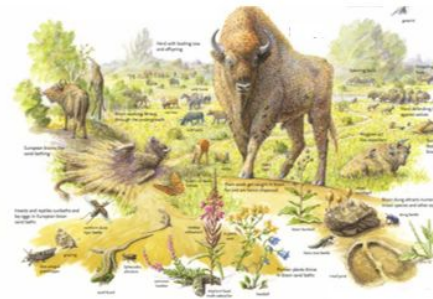
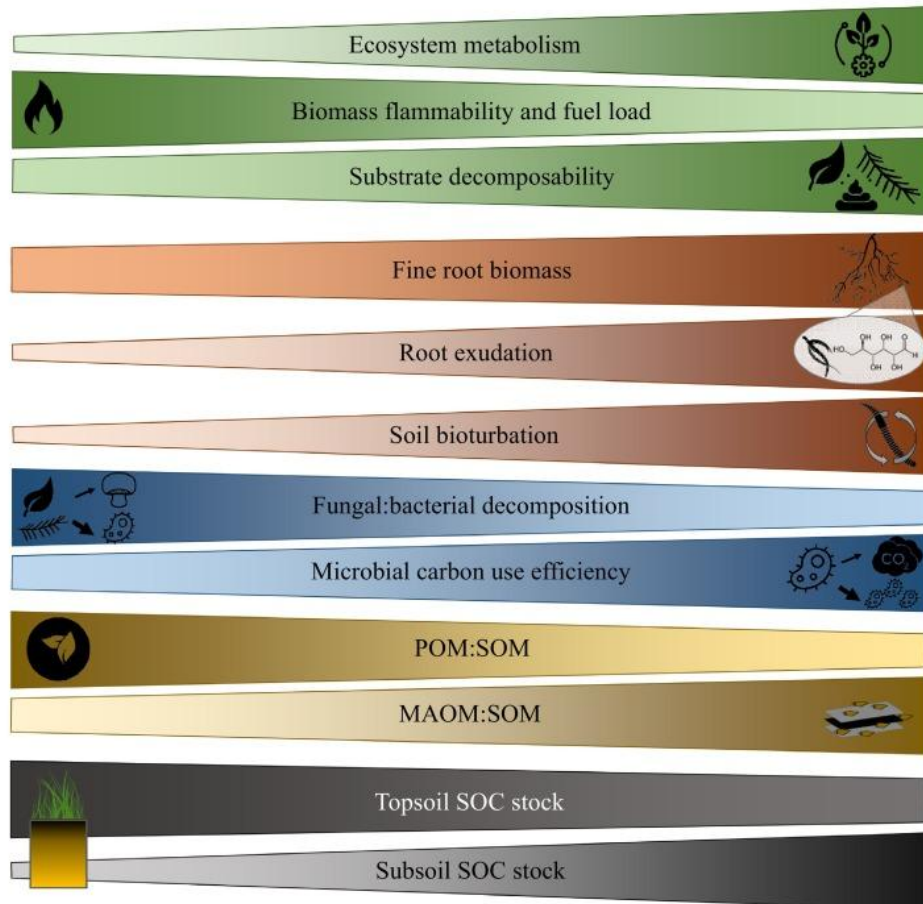

Kariloomade ökoloogiline roll

Karjatamisel/suurtel herbivooridel oluline mõju mullaprotsessidele ja C-sidumisele/varule

Evutsiooniline taust

Trends in Ecology & Evolution

CellPress

Opinion
Can large herbivores enhance ecosystem carbon persistence?

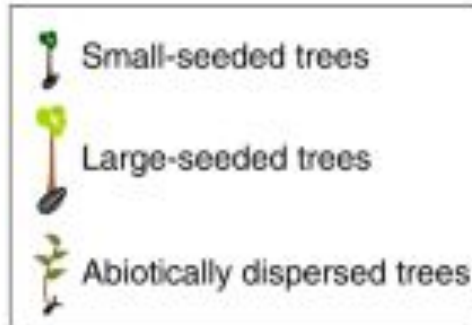
Jeppe A. Kristensen^{1,2*}, Jens-Christian Svenning,² Katerina Georgiou,³ and Yadinder Malhi¹

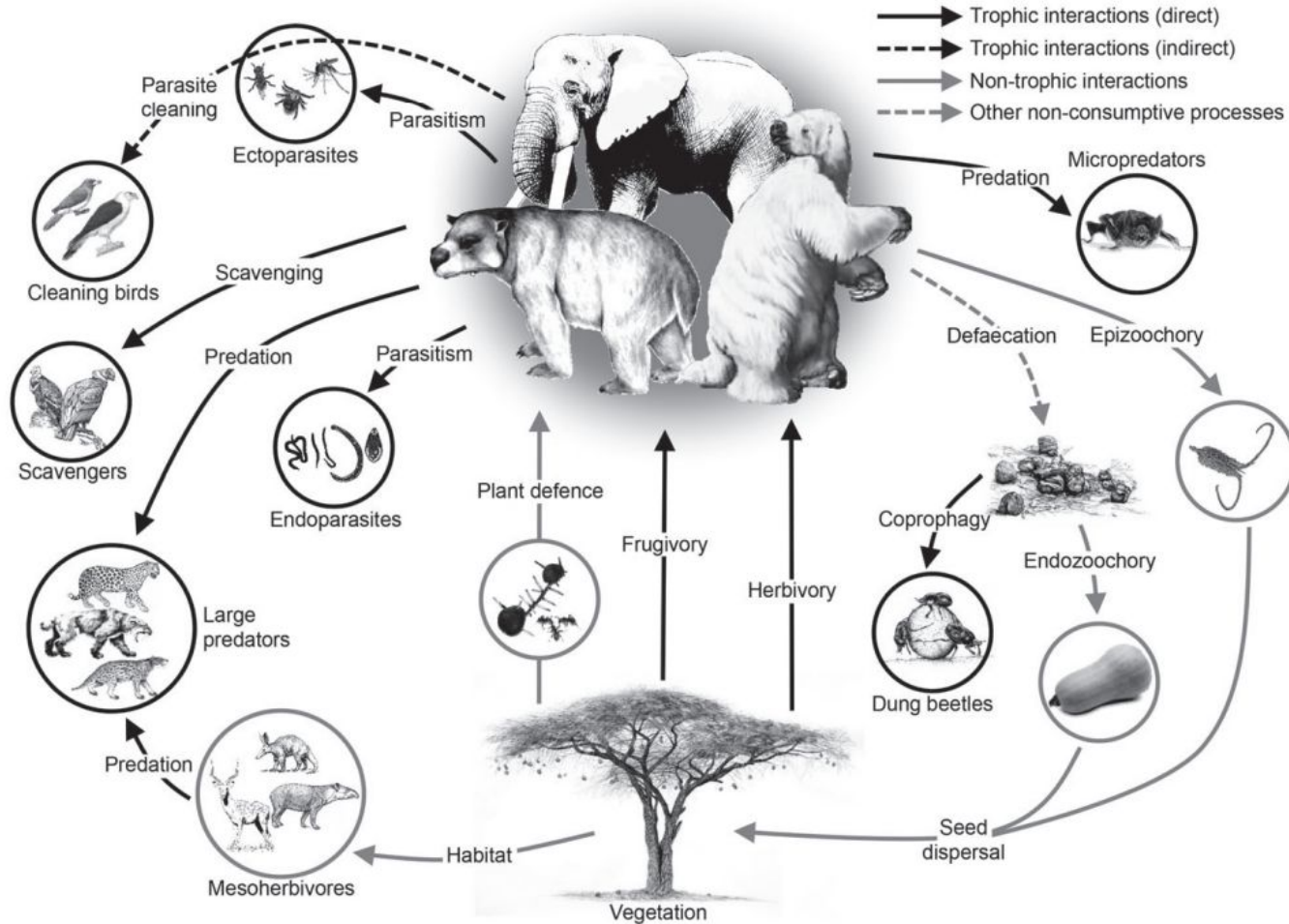
Looduse loomatustamine

High fauna (natural) vertebrate community
Primates, caviomorph rodents and large-gaped
birds disperse large-seeded trees

Low fauna (defaunated) vertebrate community
Regeneration of large-seeded tree species is reduced,
being replaced by small-seeded or abiotically dispersed
tree species

Co-extinctions

- parasites
- predators
- dung beetles
- scavengers
- birds (parasite cleaning)

Loss of functions

- dispersal
- trampling
- habitat creation

Anachronisms

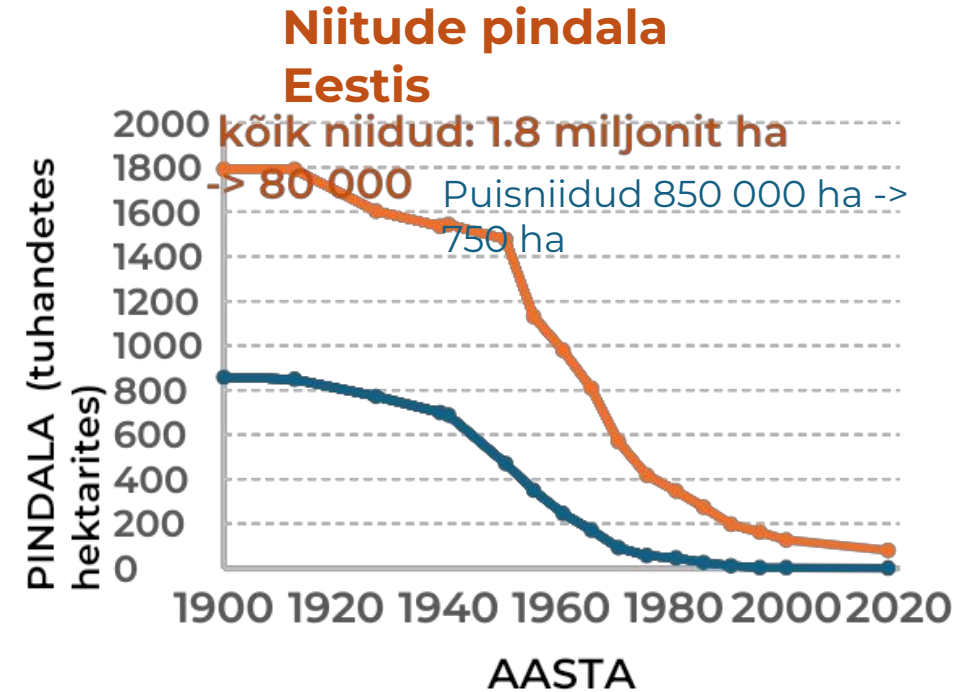
- plant defences (thorns)
- large fruits

Niitude lugu

- >90% kadu kõikides Euroopa riikides viimase 100 aasta jooksul
  - Eestis säilinud ca 100 000 hektari jagu, neist 40 000 hooldatud
- Kolmandik maismaa süsinikust ladestatud niitudel ja rohumaadel
- Olulised elupaigad
- Niitude taastamine ja hooldamise taasalustamine suurendab elurikkust ja looduse hüvede "pakkumist"
  - Niitude taastamine Eestis suurendab oluliselt kimalaste, erakmesilaste, liblikate, lindude, mullaelustiku, soontaimede, ämblike jt liigirikkust, samal ajal vähendamata süsinikusidumisvõimet (Prangel et al. 2023)
- Maa-alused protsessid ja elurikkuse roll süsinikuvaru

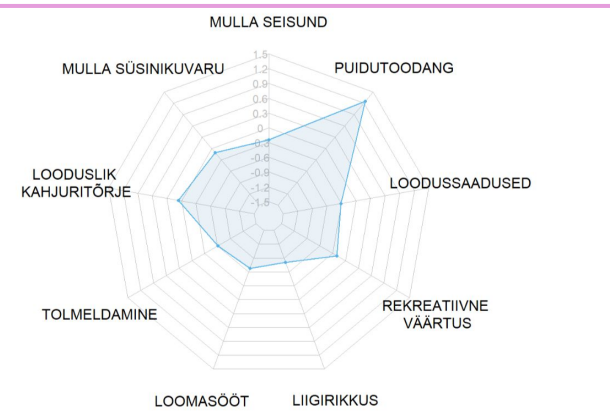
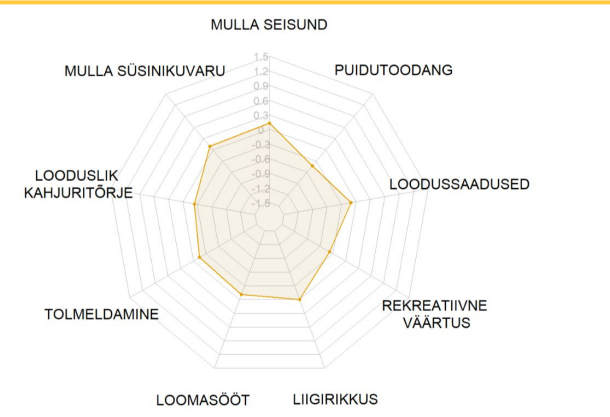
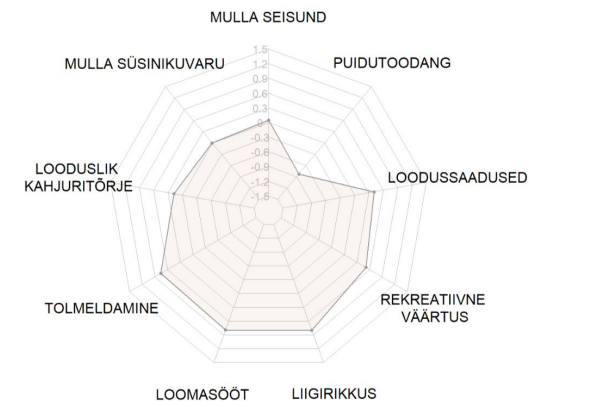
Põliste niitude võsastumine ja metsastamine kahandab elurikkust ja vähendab erinevate looduse hüvede kättesaadavust maastikus

Niit säilib niiduna

Võsastumine

Metsastamine

Looduse hüved ja liigirikkus avatud, kinnikasvanud ja metsastatud loopealsetel

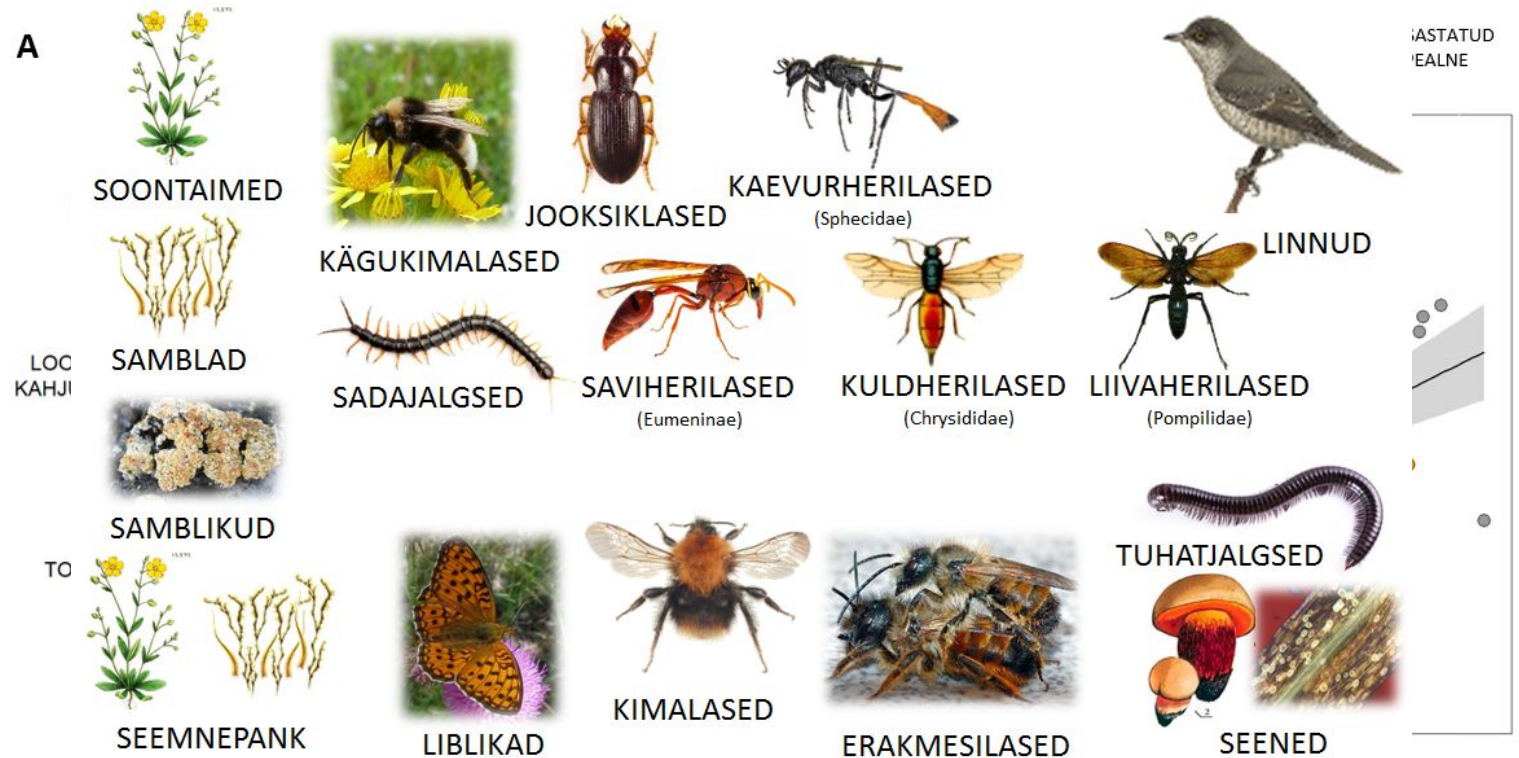
Avatud ja hooldatud aladel kõrgem liigirikkus kõikides vaadeldud liigirühmades

Avatud aladel

□ looduse hüvede parem pakkumine

- looduslik kahjuritõrje
- loodussaadused
- tolmeldamine
- loomasööt
- rekreatsioon
- mulla seisund

Seos liigirikkuse ja looduse hüvede pakkumise vahel

Avatud loopealne

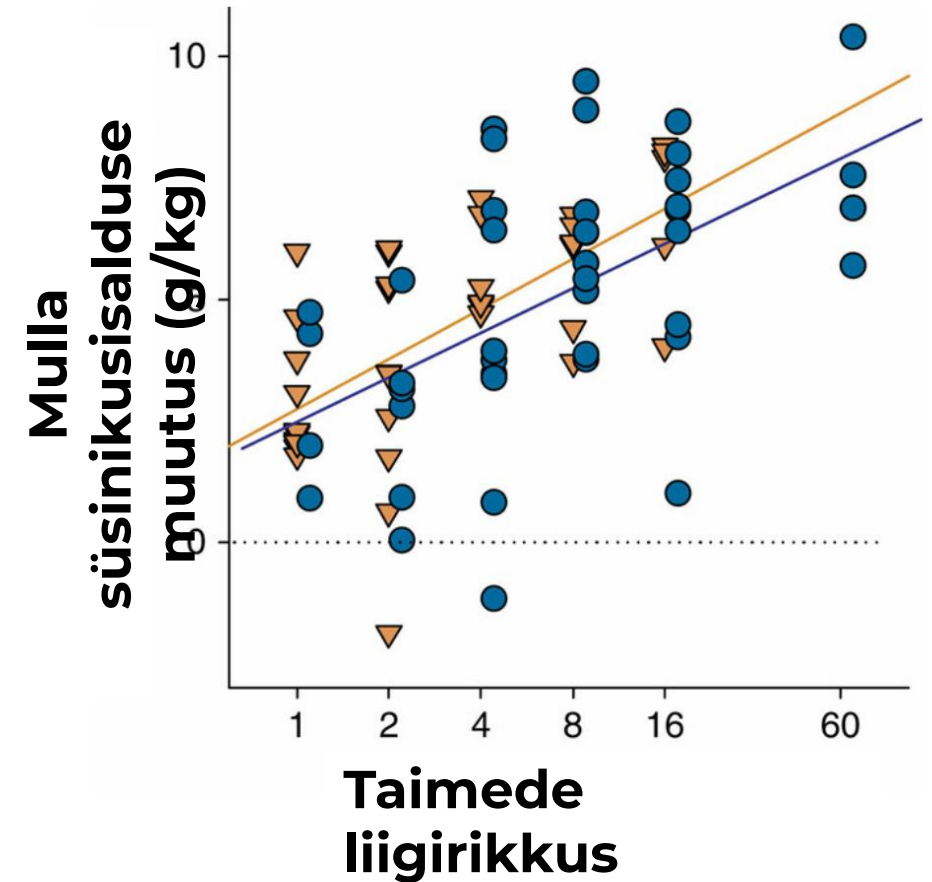
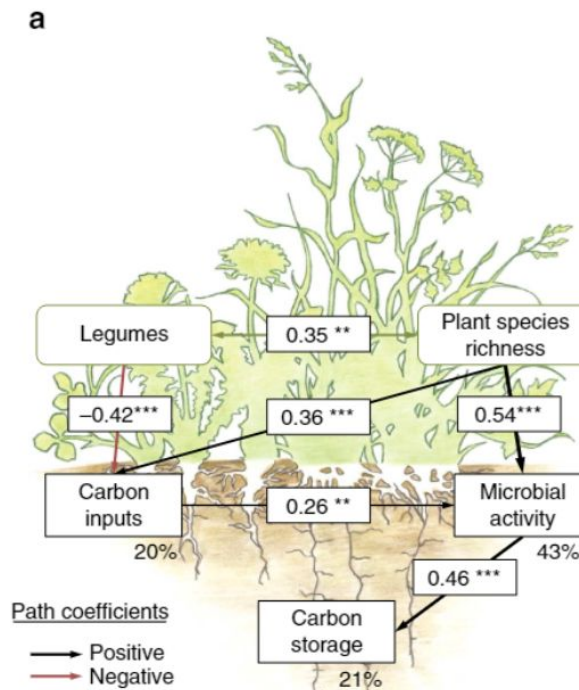
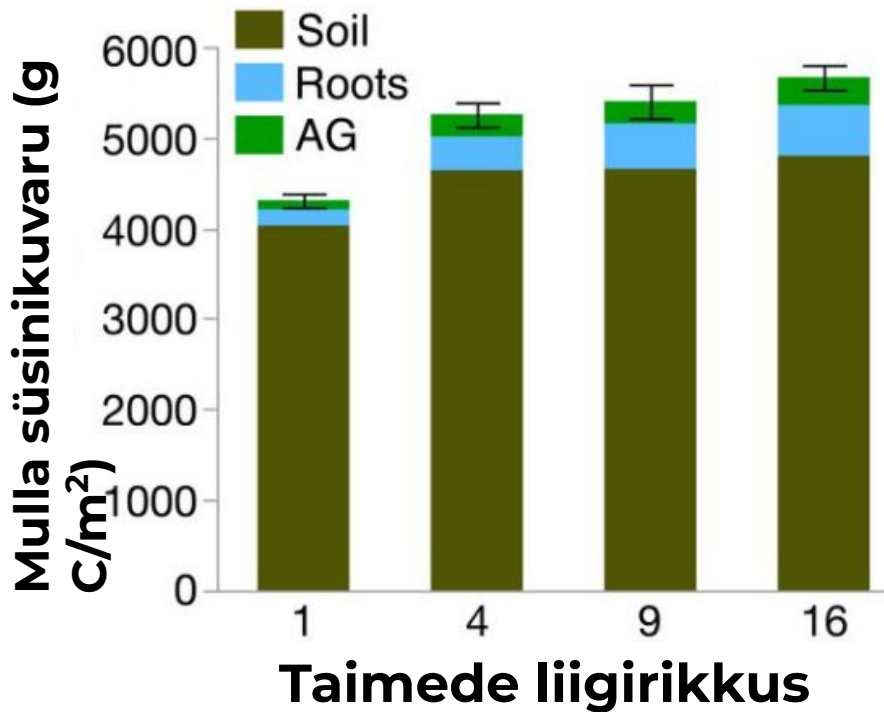

Kinnikasvanud loopealne Metsastatud loopealne

Liigirikkus ja kliimamuutuste leevendamine: vähetuntud seosed

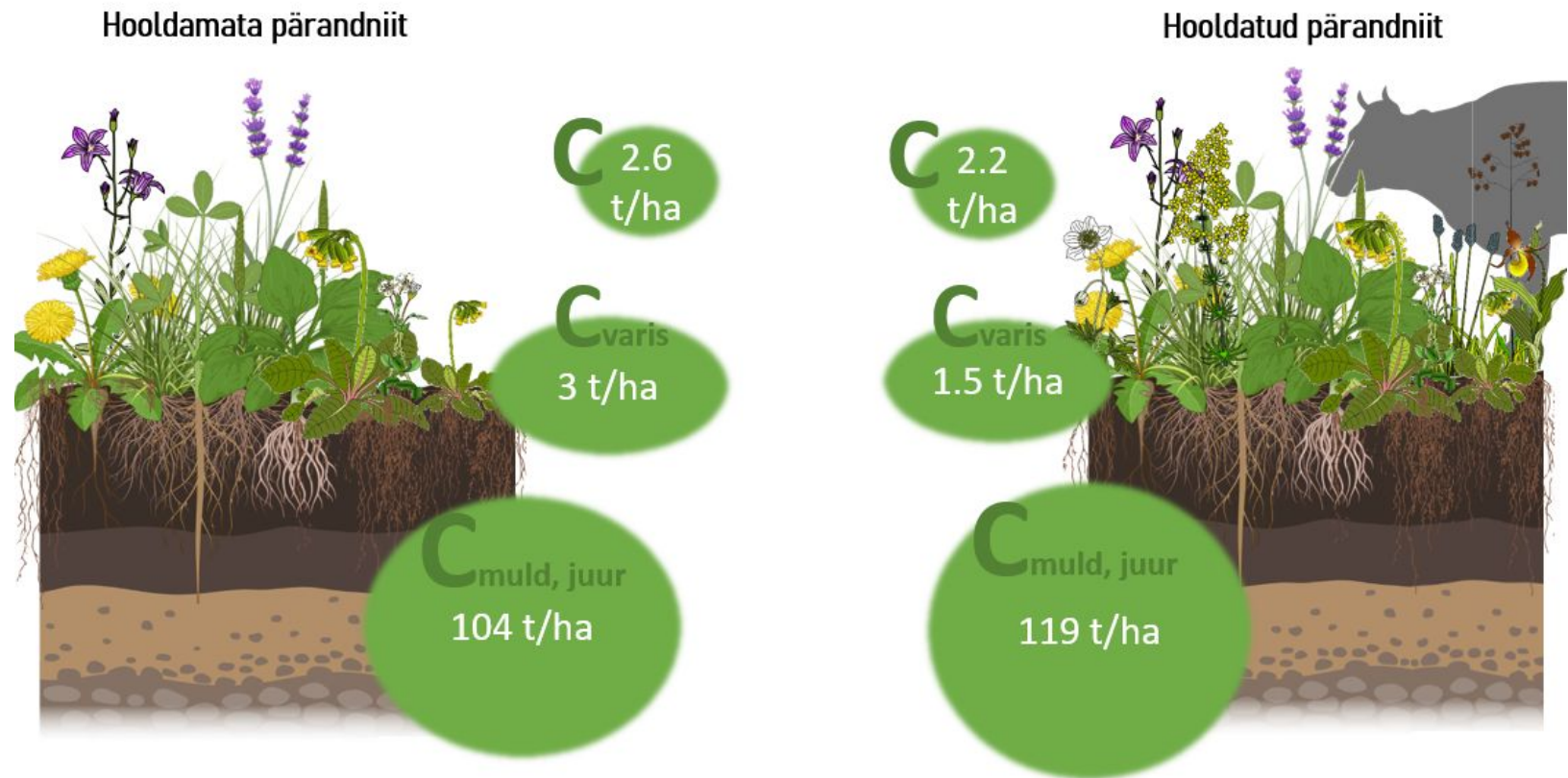
"Potikatsed": liigirikka taimestikuga niitude muld hoiab rohkem süsinikku
 Rohkem liike - suurem funktsionaalse ruumi kaetus

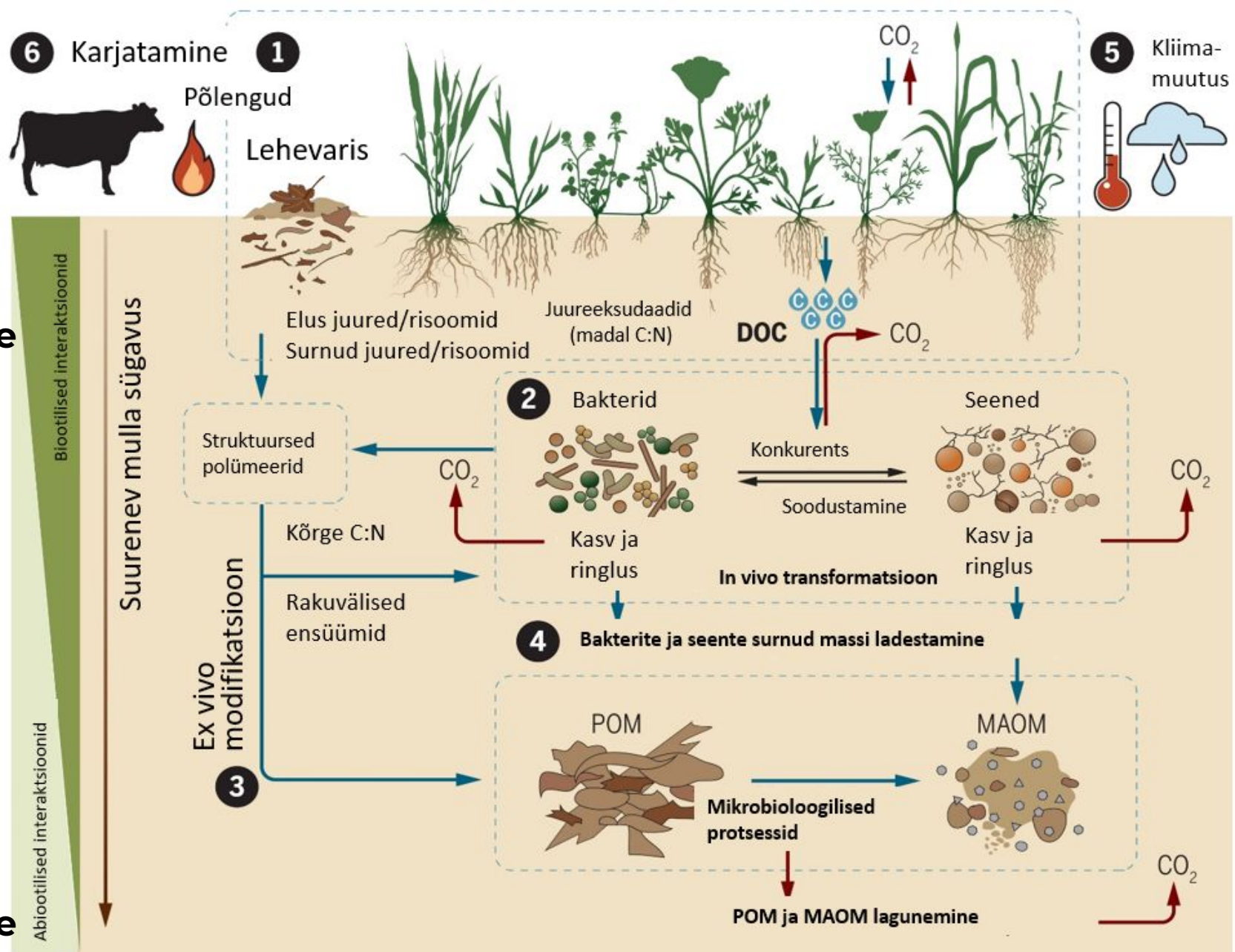
Rohumaade mulla süsinikuvaru mõjutavate tegurite hulgas on ka karjatamine/niitmine.

Maapealne ja maa-alune süsinikuvaru (t/ha) hooldatud ja hooldamata aladel

Rohkem
biotilisi
interaktsioone

Rohkem
abiotilisi
interaktsioone

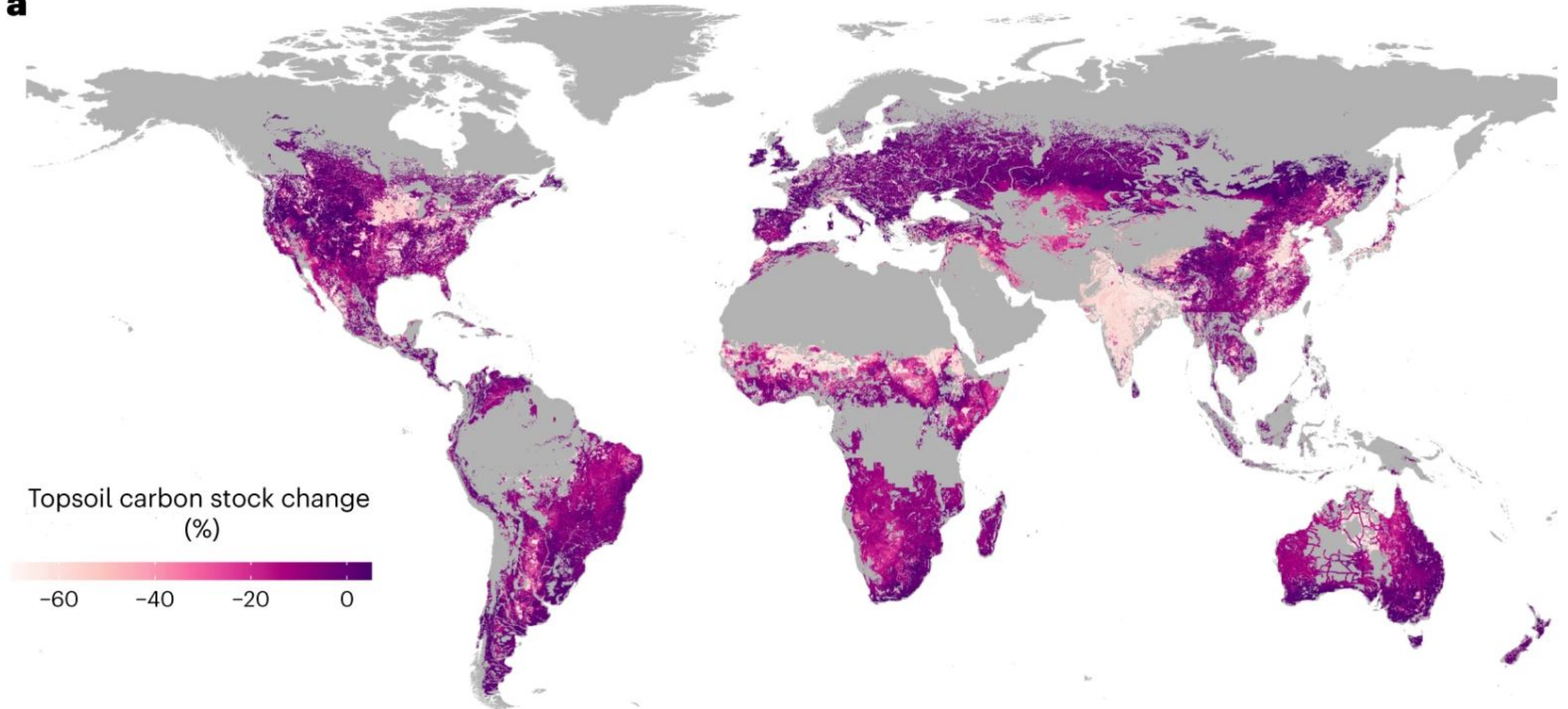

DOC - lahustunud orgaaniline süsinik
POM - partikulaarne orgaaniline aine
MAOM - mineraalselt seotud orgaaniline aine

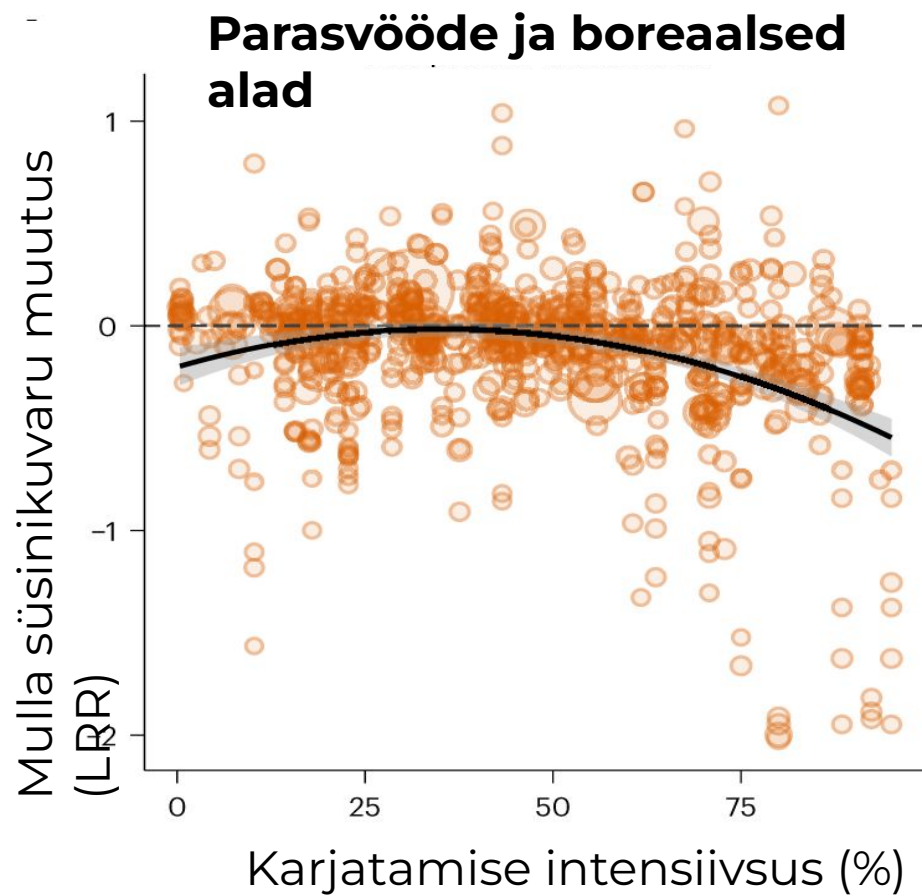
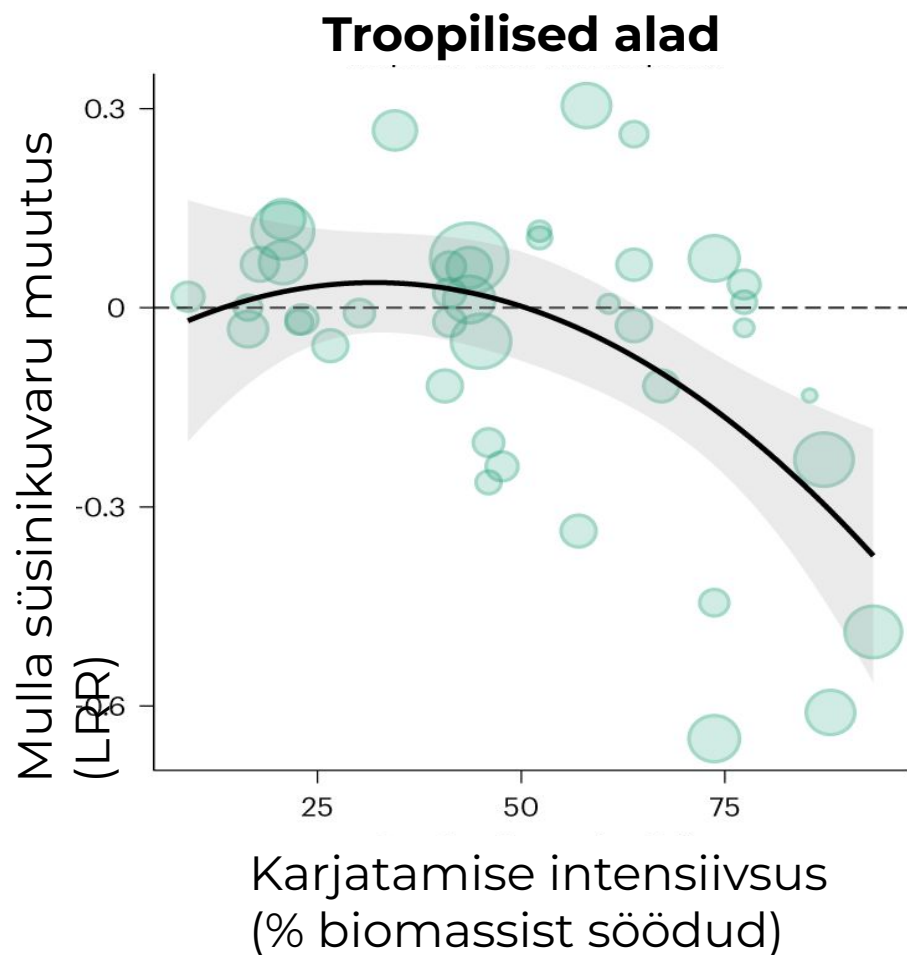
Karjatamine ja kliima

a

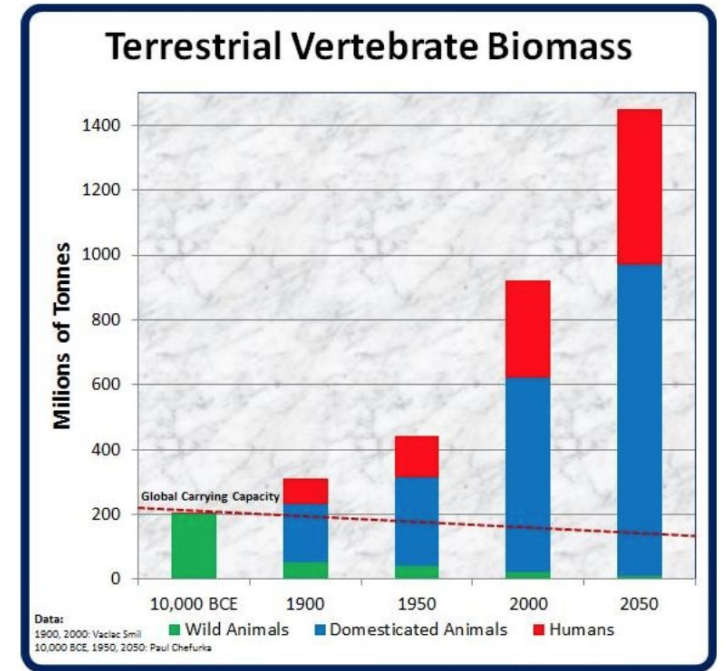
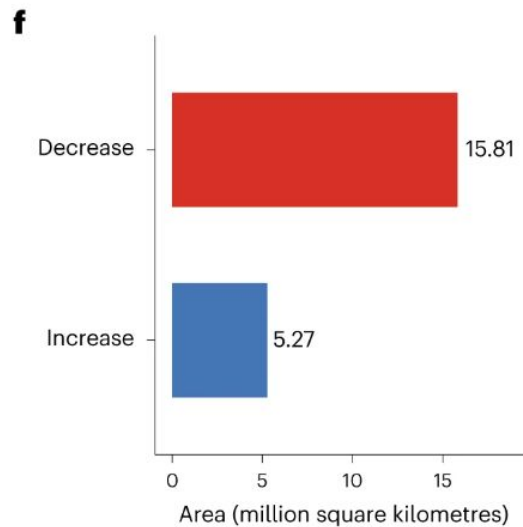
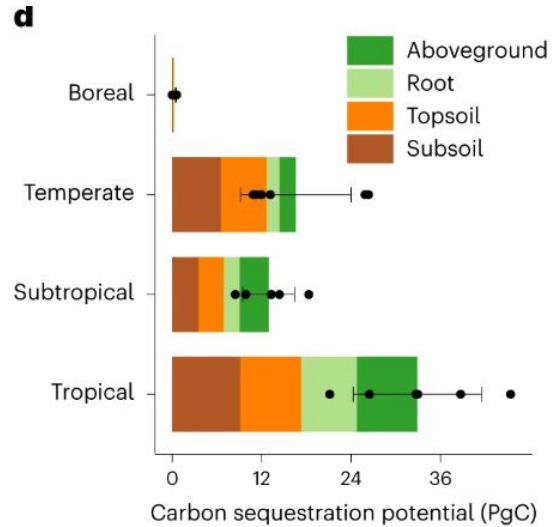
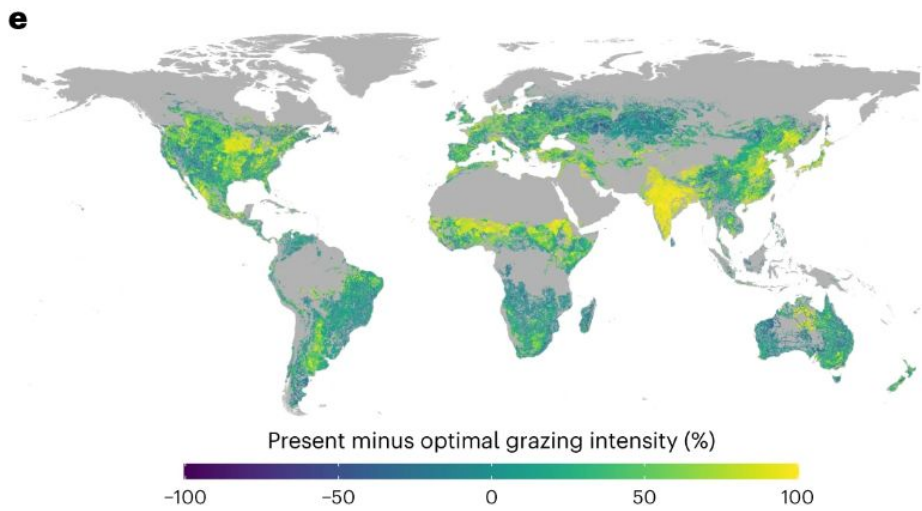
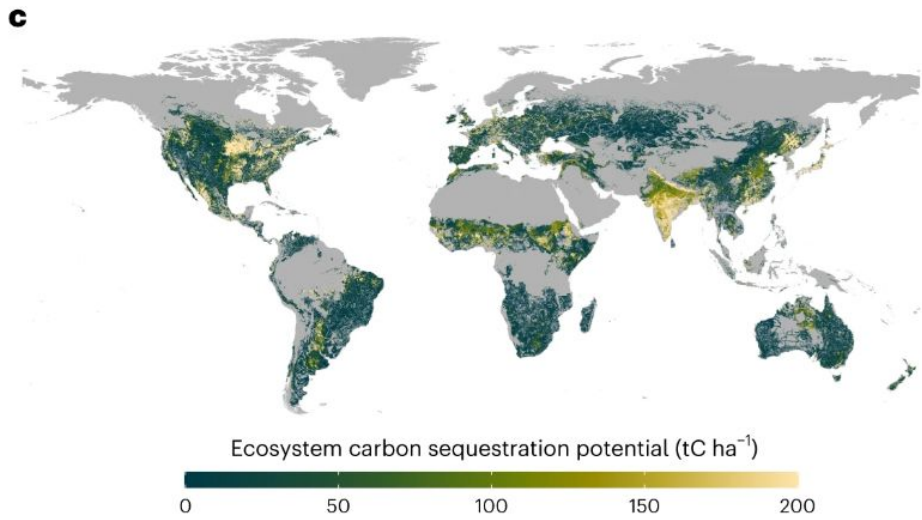

Ren et al. 2024. Historical impacts of grazing on carbon stocks and climate mitigation opportunities. Nature Climate Change

Karjatamiskoormus on võti

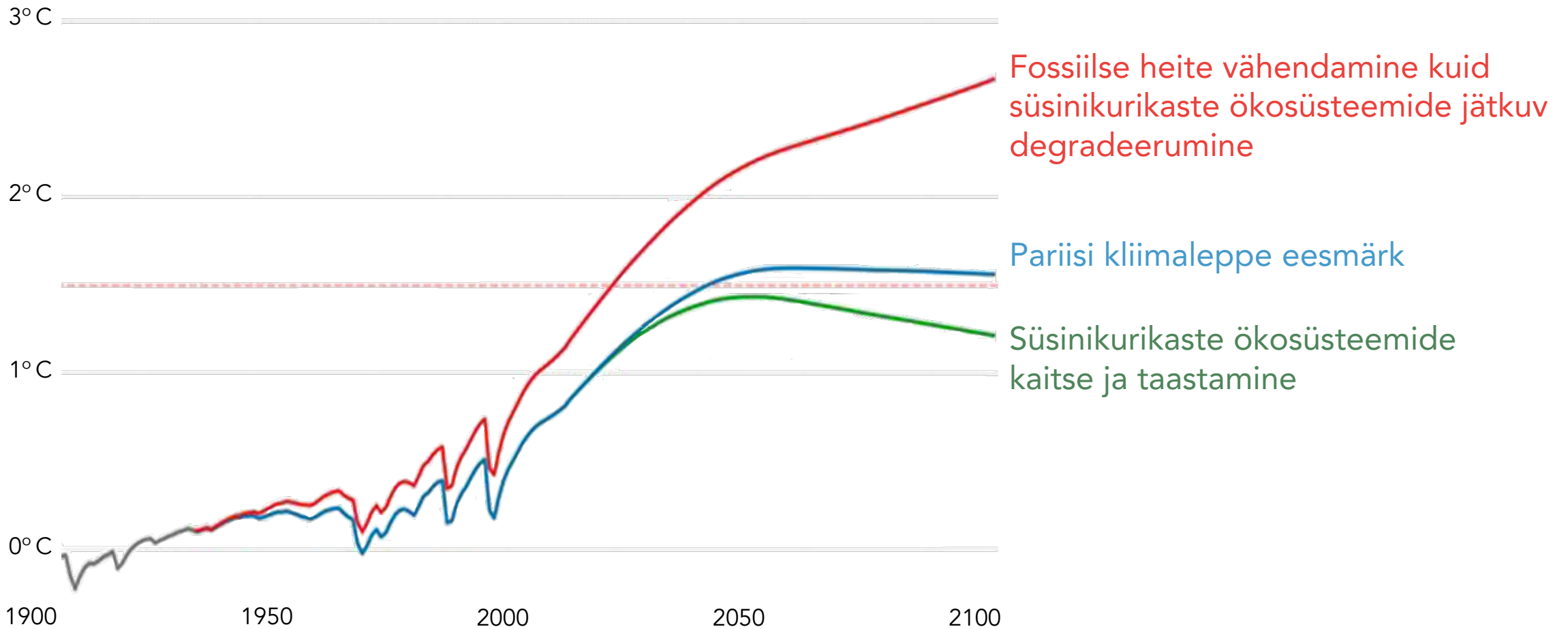

Bar-on, Phillips, Miro 2018

Ren et al. 2024. Historical impacts of grazing on carbon stocks and climate mitigation opportunities. Nature Climate Change

"Implementing grazing management on 21 million km² of grazing lands, mainly through decreasing grazing intensity on 75% of lands and increasing it on the rest could result in a potential uptake of 63 ± 18 PgC in vegetation and soils." (PgC = Gt C). Hetkel heide ca 10 Gt C aastas

Kliimamuutust ja elurikkuse kriisi peab lahendama üheskoos

*Vajame looduse taastamist ja hoidmist tõhusate süsinikuneeldajate taastamiseks ja elurikkuse hoidmiseks
Kliimameetmed ei tohi elurikkust kahjustada*

Ökosüsteemide taastamine, liigirikkus ja süsinik - kas saame "kuumi punkte" soodustada?

Süsinikurikaste / liigirikaste ökosüsteemide seisundi parandamine oluline elurikkuse- ja kliimameede

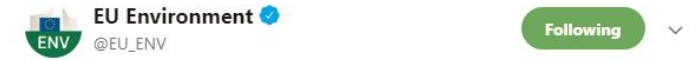
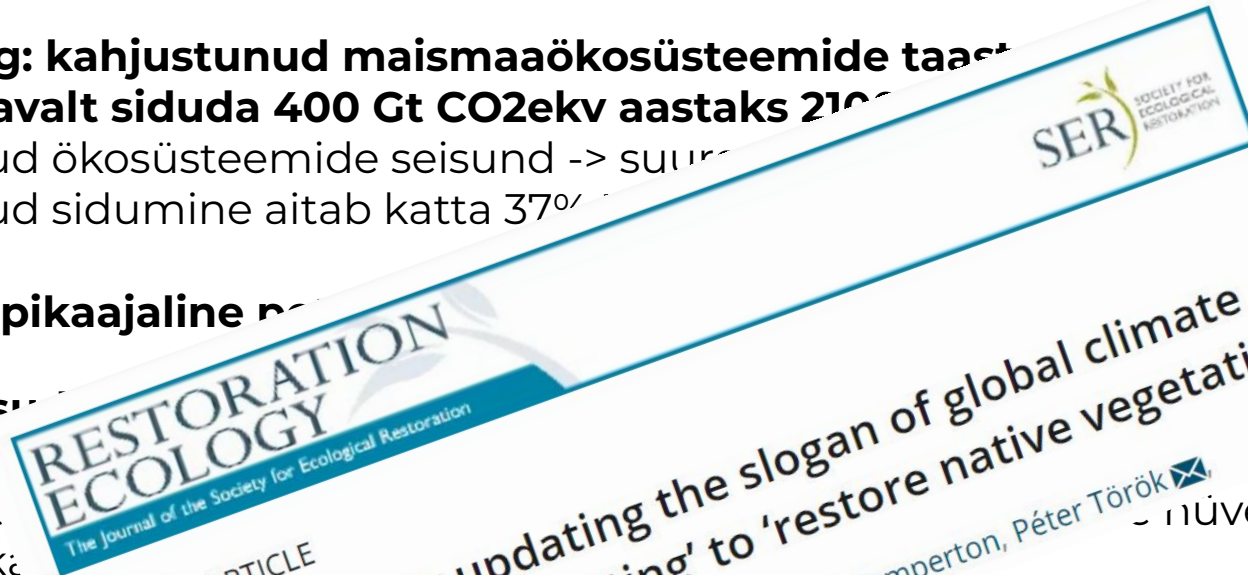
Globaalne hinnang: kahjustunud maismaaökosüsteemide taastamine võimaldab täiendavalt siduda 400 Gt CO₂ekv aastaks 2100

- Paranenud ökosüsteemide seisund -> suurem süsiniku sidumine
- Paranenud sidumine aitab katta 37% maailma süsiniku sidumise vajadusest

Eestis taastamise pikaajaline mõju

Suured ühised kasu

- Iga looduslik ökosüsteem läbi elukestliku taastamise parema kliima

The winner of the "Socio-economic benefits" category is the project "LIFE to alvars": the project is restoring 2 500 ha of alvar grassland in 19 Estonian #Natura2000 sites. Congratulations for your hard work!

Kuidas edasi?

- Kliimapoliitikas oluline koht
- Veised laudas või karjamaal?
- Kuidas soosida väljas karjatamist?
- Kuidas soosida õiget karjatamiskoormust?
- Karjatamise kliimaroll - optimaalsed koormused ja praktikad
- Karjatamise elurikkuse roll - sama - simuleeri evolutsioonilisel ajal toimuvat
- Rohkem diferentseeritud emissioonifaktorid. Arvestus LULUCF sektoris.
- Eestis potentsiaal ilmselt suur, aga kui suur?
- Sotsiaalmajanduslik kasu, elurikkuse kasu, kliimakasu